

Особливості кризи трирічного віку

Криза трирічного віку - це період «відділення» дитини від дорослого. Можна навіть назвати цей період часом становлення особистості дитини. Це, безумовно, важкий час для батьків, бо у цей період дитина може стати начебто некерованою, дуже примхливою, гостро конфліктувати з близькими. Але від того, як батьки поведуть себе, багато в чому буде залежати, яким виросте їхня дитина: пасивною або активною, наполегливою і незалежною або боязкою і невпевненою у собі. Особливо сильно криза 3 років проявляється в сім'ях, де дитина єдина.

Криза трьох років може початися вже з 2,5 років, а закінчитися в 3,5 – 4 роки. В окремих дітей вона є яскраво вираженою, в інших, навпаки, криза починається і завершується непомітно.

Головний зміст кожної вікової кризи — це формування новоутворень, тобто виникнення нового типу стосунків дитини з дорослими, зміна одного виду діяльності іншим. Для кризи трьох років, згідно з дослідженнями учених і психологів, найважливішим новоутворенням є виникнення нового відчуття «Я» та «Я сам». За перші три роки свого життя маленька людина освоюється у навколишньому світі, звикає до нього і виявляє себе як самостійна психічна істота. У цьому віці настає момент, коли дитина ніби узагальнює весь досвід свого раннього дитинства, і на основі реальних досягнень у дитини складається власне ставлення до себе, з'являються нові характерні риси.

До цього віку все частіше ми можемо чути від дитини займенник «я» замість власного імені, коли вона говорить про себе. Дитина починає усвідомлювати себе як окрему людину зі своїми бажаннями й особливостями, отже, з'являється нова форма самосвідомості. Правда, усвідомлення «Я» трирічного карапуза ще відрізняється від нашого. Воно орієнтоване не всередину себе, а зовні: оцінка свого досягнення і зіставлення її з оцінкою тих, хто його оточує. Усвідомлювати своє «Я» малюк починає під впливом зростаючої практичної самостійності. Саме тому «Я» дитини так тісно пов'язане з поняттям «Я сам». Дитина вже випробовує свої сили, перевіряє спроможності. Вона утверджує себе, і це сприяє появі дитячої самолюбності — найважливішого стимулу до саморозвитку і самовдосконалення.

Кожен з батьків і вихователів, напевно, не раз стикався із ситуацією, коли швидше й зручніше було зробити щось за дитину: одягнути її, нагодувати, відвести в потрібне місце. До якогось віку це проходило «безкарно», але з трьох років збільшена самостійність може досягти тієї межі, коли малюку просто життєво необхідно випробовувати, робити все це самому. При цьому дитині важливо, щоб дорослі серйозно ставилися до її самостійності. І якщо дитина не відчуває, що на неї зважають та шанують її думку і бажання, вона починає протестувати. Зазвичай давати трирічному малюку право на повну самостійність аж ніяк неможливо: адже, вже багато що освоївши для свого віку, малюк ще не повністю усвідомлює свої можливості, не вміє

висловлювати думки, планувати. Стосунки дитини з батьками повинні увійти до якісно нового русла і бути засновані на повазі та терпінні батьків. Намагаючись одним словом описати те найважливіше, що набуває дитина унаслідок кризи трьох років, можна його назвати гордістю за досягнення. Це є цілком новим комплексом поведінки, в основі якої лежить ставлення до дійсності, до дорослого, що склалося у дитини упродовж раннього дитинства, обумовлене власними досягненнями.

Суть нового поведінкового комплексу полягає ось у чому: по-перше, дитина починає прагнути до досягнення результату своєї діяльності настирливо, целеспрямовано, незважаючи на складнощі та невдачі, що зустрічаються. По-друге, з'являється бажання продемонструвати свої успіхи дорослому, без схвалення якого ці успіхи значною мірою втрачають свою цінність. По-третє, в цьому віці з'являється загострене почуття власної гідності — підвищена образливість, несподівані емоційні спалахи, чутливість щодо визнання досягнень батьками, бабусями й іншими значущими і важливими в житті малюка людьми.

Симптоми кризи 3-річного віку

Криза 3-річного віку характеризується наявністю певних симптомів. Психологи визначили декілька основних ознак, що сигналізують про наявність у дитини саме кризи трирічного віку.

- **Упертість.**

У кризовий період - це одна з найяскравіших рис характеру. Дитина упирається з приводу та просто так. Головним його прагненням в цей період є досягнення необхідного, а не бажаного. Якщо мама покликала дитину їсти, вона буде твердити: "Не піду", навіть якщо їй хочеться їсти.

Батьки, прагнучи виховати слухняну дитину, намагаються їй "піддати", наказують їй, тиснуть на малюка. Така поведінка - далеко не кращий вихід з цієї ситуації. Дитина, намагаючись реабілітувати себе, буде провокувати ще більше таких ситуацій, намагаючись показати своє "Я".

- **Негативізм.**

Проявляється у прагненні малюка зробити все навпаки, навіть всупереч своїм бажанням. Іноді непослух дитини батьки сприймають як негативізм. Коли дитина не слухається батьків, вона діє так, як їй хочеться, задовольняючи своє бажання. При негативізмі вона йде наперекір навіть собі. Негативізм зазвичай з'являється лише з батьками та близькими людьми, чужих сторонніх людей дитина слухається, поводить себе спокійно і поступливо.

Іноді негативізм дитини виглядає смішно: вона настільки сильно висловлює свою незгоду, що, показуючи на собаку, каже: "не собака", або ще щось подібне в цьому дусі.

- **Норовистість.**

Дитина починає висловлювати всілякі протести не тільки проти своїх бажань і волі батьків, але й проти звичайних дій, і проти існуючого укладу.

Протестує вона проти прийнятих правил, не погоджується виконувати їх (чистити зуби, митися).

- Свавільля.

Це прагнення виконувати самостійно всі дії та операції, незважаючи на те, що у дитини не вистачить умінь або сил їх виконати.

Дуже часто дитині забороняють робити основну масу операцій - цього робити не варто, нехай малюк переконається сам, що це йому ще не під силу.

- Знецінення.

Це характеризується тим, що дитина, ще вчора висловлювала прихильність і любов до батьків, близьких людей, а сьогодні починає обзивати їх різними нехорошими і лайливими словами. Улюблені іграшки їй теж перестають подобатися, вона їх починає обзивати, а іноді кидати, розбивати, рвати.

У період кризи поведінка малюка непередбачувана, імпульсивна і направлена в основному негативно. Дитина - це маленький руйнівник, який всіляко намагається керувати батьками, відстояти свою точку зору, він хоче, щоб його бажання виконували. З дитиною досить часто трапляються істерики і різкі зміни настрою.

Що робити батькам у період кризи 3 років

Дозволити дитині діяти самостійно, але контролювати. Причому контролювати потрібно не стільки дії самого малюка, скільки простір навколо нього. Ваша дитина хоче пролізти під столом? Нехай, тільки підставте руку, щоб вона не вдарилася. Хоче від вас відбігти - прослідкуйте, щоб вона не зникла з очей. Хоче їсти сама ложкою - нехай, простежте тільки, щоб поруч не було ножа. Подібне ставлення до дитини дозволить їй відчувати себе впевнено.

Часто спроби дитини бути самостійною дуже нервують батьків, простіше і швидше самим одягнути, нагодувати і умити. Але якщо ви не дозволите їй робити це зараз, то в майбутньому не нарікайте, що ваша дитина ледача і несамостійна.

Роздратування дорослих цілком природньо, це почуття можна зрозуміти. Адже, насправді дитина ще дуже небагато може зробити сама, вона незграбна, у неї багато чого не виходить. До того ж вона непослідовна у своїй поведінці: з одного боку, наполягає на своєму, з іншого - виявляється абсолютно безпорадною перед найпростішим завданням. Але ви повинні ставитися до цього спокійно, так як, відчувши ваше роздратування, дитина може відчути почуття сорому від своєї недолугості і відмовитися від спроб бути самостійною. Нехай зробить так, як уміє, і не забудьте її похвалити! Абсолютно неприпустимі глузування й іронія. У такій ситуації дитина може вирішити, що краще залишатися маленькою і залежною, у всякому разі, маленьких і безпомічних не лають.